

ЛІВОБЕРЕЖНА УКРАЇНА

Гетьманування Івана Мазепи (1687 – 1709)

У 1687 р. І. Мазепа підписав з Московським царством Коломацькі статті, які обмежували права та привілеї Гетьманщини. В основі Коломацьких статей були Глухівські статті Д. Многогрішного.

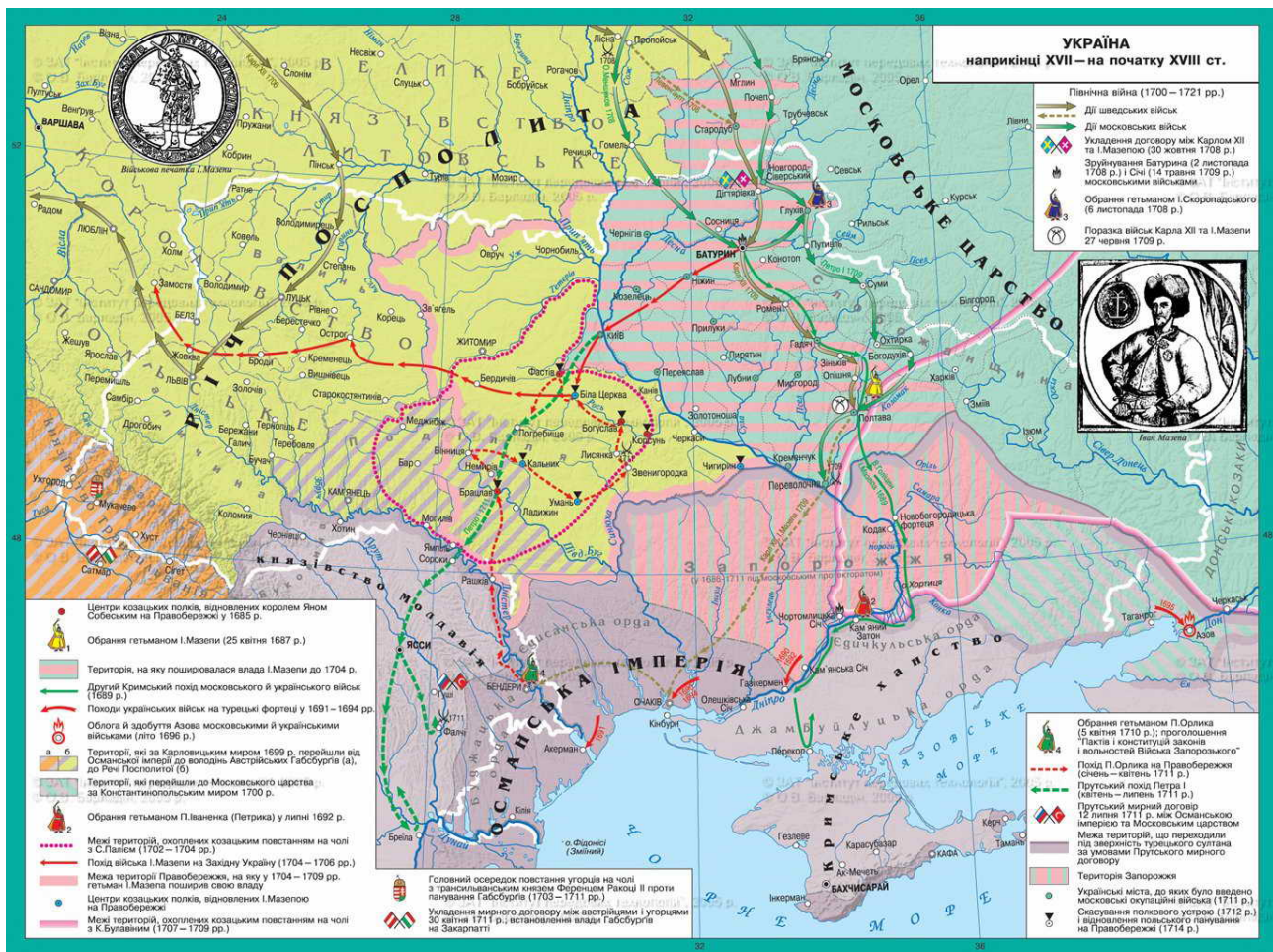
І. Мазепа – один з найбагатших феодалів у Європі, високоосвічена людина. Займався активною культурно-просвітницькою діяльністю: будував та реставрував православні храми, побудував корпус Києво-Могилянської колегії й домогся надання йому у 1701 р. статусу академії. І. Мазепа мріяв про об'єднання України під своєю владою, сприяв формуванню аристократичної верхівки українського суспільства, тобто перетворення козацької старшини на освічену шляхетську верству – «бунчукових товаришів». У 1701 р. І. Мазепа видав універсал про запровадження на Лівобережжі дводенної на тиждень панщини, що означало початок повернення до закріпачення селян.

У 1704 р. війська І. Мазепи, придушивши антипольське повстання С. Палія, зайняли Правобережжя, яке перейшло під владу гетьмана. До 1709 р. І. Мазепа фактично був гетьманом об'єднаної України.

У 1689 р. І. Мазепа брав участь у другому Кримському поході українських та російських військ у Крим, який також зазнав невдачі. У 1700 р. розпочалася Північна війна. Українські козаки були змушені воювати на боці росіян у Прибалтиці.

У 1708 р. І. Мазепа разом із кошовим отаманом Запорозької Січі К. Гордієнком переходить на бік ворога Росії шведського короля Карла XII. У результаті російські війська у листопаді 1708 р. вщент розгромили гетьманську столицю Батурин та 14 травня 1709 р. знищили Чортомлицьку Запорозьку Січ. На І.Мазепу було накладене церковне прокляття – анафема.

Вирішальна битва між російськими військами і військами шведів та І. Мазепи відбулася 27 червня 1709 р. під Полтавою. Російські війська здобувають перемогу. Карл XII та І.Мазепа втікають до Молдовського князівства у м. Бендери, де у 1709 р. і помирає І.Мазепа.

Визначте територію, на яку поширювалась влада І. Мазепи та місце битви під Полтавою

Гетьманування Івана Скоропадського (1708 – 1722). У **1708 р.** за згодою російського царя Петра I був обраний гетьманом **І.Скоропадський**. За його правління контроль Москви над Україною посилювався. У **1709 р.** були підписані **«Решетилівські статті»**, що загальною підтверджували «права та вольності» Гетьманщини царським указом з обіцянкою їх конкретизувати. Гетьманська столиця була перенесена з Батурина в **Глухів** (ближче до Росії). У **1722 р.** Петро I заснував **Малоросійську Колегію**, яка повністю визначала діяльність гетьмана. Очолив Малоросійську колегію генерал **С.Вельямінов**. У 1722 р. І.Скоропадський помер.

Діяльність наказного гетьмана Павла Полуботка (1722 – 1724). У **1722 р.** **наказним гетьманом** став чернігівський полковник **П.Полуботок**. У **1723 р.** П.Полуботком були складені **Коломацькі чолобитні** – звернення до Петра I з вимогою відновлення давніх прав України. П.Полуботок був викликаний до російської столиці м. Санкт-Петербург, заарештований і помер у 1724 р. у в'язниці.

Гетьманування Данила Апостола (1727 – 1734). У **1727 р.** була скасована Малоросійська Колегія. Були проведені вибори гетьмана. Ним став миргородський полковник **Данило Апостол**. Діяльність гетьмана регламентувалась

«Рішительними пунктами» - одностороннім царським указом **1727 р.** У 1734 р. Д.Апостол домігся повернення в Україну під гетьманську булаву запорозьких козаків, які заснували **Нову Січ** на р. Підпільній. У 1734 р. помер Д.Апостол.

Правління Гетьманського Уряду (1734 – 1750). Після смерті Д.Апостола російська імператриця Анна Іоаннівна заборонила обирати нового гетьмана й створила так зване **Правління гетьманського уряду**.

Гетьманування у вигнанні Пилипа Орлика. За І. Мазепою до Бендер пішло близько 50 представників козацької старшини, майже 500 козаків із Гетьманщини та понад 4 тис. запорожців. Вони обирають **5 квітня 1710 р. П. Орлика гетьманом України** (у вигнанні). У **квітні 1710 р.** П. Орлик укладає з козацькою старшиною та запорозькими козаками **«Пакти й Конституції прав і вольностей Війська Запорізького»** («Конституція П. Орлика», «Бендерська конституція»). На початку **1711 р.** П. Орлик розпочинає спільний похід запорожців і татар проти росіян в Україні. У **1711 р.** Росія і Туреччина підписують **Прутський мирний договір**. Інтереси України не були враховані і П. Орлик залишається «гетьманом» у вигнанні.

ПРАВОБЕРЕЖНА Україна

Повстання Семена Палія (1702 – 1704). У **1699 р.** до Польщі відійшло Поділля, яке до цього перебувало під владою Туреччини. У результаті вся Правобережна Україна опинилася у складі Речі Посполитої. Польський сейм прийняв рішення про **ліквідацію козацтва** на Правобережжі. У результаті у **1702 р.** спалахнуло **повстання** за відновлення козацького стану. Повстання очолив **фастівський полковник С. Палій**. Для придушення повстання поляки попросили допомоги у росіян. У **1704 р.** за наказом російського царя лівобережний гетьман І. Мазепа придушив повстання та встановив свою владу на Правобережжі.

Після смерті І. Мазепи та поразки П.Орлика система міжнародних договорів 1711-1724 рр. остаточно визнала права Польщі на володіння Правобережжям. У **1713 р. на Правобережжі за рішенням сейму Речі Посполитою остаточно було ліквідовано козацтво**.

Розвиток культури та освіти

У **1674 р.** у друкарні Києво-Печерської Лаври був виданий **«Синопис»** - нарис вітчизняної історії (з російської погляду), що фактично став першим систематизованим підручником з історії. У першій половині XVIII ст. з'являються **козацькі літописи: «Літопис Самовидця», Г. Граб'янки, С. Величка**. Козацькі літописи описують події з середини XVII ст. по початок XVIII ст.

У **1701 р.** Києво-Могилянській колегіум отримав статус **академії**. У **XVIII ст.** діє **Ф. Прокопович** – ректор Києво-Могилянської академії, математик, фізик, один з перших в Росії застосував мікроскоп та телескоп.

Письменники та їхні найвідоміші твори: **Л.Баранович** - «Нова міра старої віри», **С.Величко** - «Сказание о войне казацкой с поляками» (1-ша частина козацького літопису Самійла Величка), **І. Гізель** – «Правдива віра».

В архітектурі з другої половини XVII ст. до кінця XVIII ст. переважає стиль **«козацького бароко»**.

У живописі переважає **монументальний живопис** - портретна галерея Успенського собору Києво-Печерської лаври, оздоблення церкви Св. Юра у Дрогобичі.

Українські митці: **І. Ширський**- визначний гравер на міді доби бароко; **О. Тарасевич – гравер**, якому належить 40 гравюр «Києво-Печерського патерика», вважається засновником української школи граверів; **І. Руткович** - визначний галицький іконописець кін. XVII-поч. XVIII ст.; **Й. Кондзелевич** – український іконописець XVII – XVIII ст.; **Й. Пінзель** – визначний український скульптор XVIII ст.

У **1737 р.** відкрито спеціалізоване музичне **училище у Глухові**.